

L'ACOLLIDA DE LA LITERATURA CATALANA A SUÈCIA AL TOMBANT DELS SEGLES XIX I XX I LA CANDIDATURA DE GUIMERÀ AL PREMI NOBEL

EL REREFONS AL SEGLE XIX: EDVARD LIDFORSS

El moviment romàntic al començament del segle XIX va crear la base ideològica de l'interès per les cultures i les llengües regionals i rurals. Com a conseqüència d'aquest corrent cultural va néixer l'estudi científic de les llengües i literatures modernes i a les universitats es creen noves càtedres dedicades, per exemple, a l'estudi de les llengües romàniques des d'una perspectiva filològica, com ara la universitat de Bonn, on Friedrich Diez va fundar la primera càtedra d'aquesta disciplina. El provençal era de bon començament al centre de l'interès, però arran de la Renaixança el català esdevé també un objecte d'estudi. A Suècia trobem el primer testimoni de la revifalla de les lletres catalanes en la persona d'Edvard Lidforss, que, després d'haver estudiat a la universitat d'Uppsala, va ser titular de la càtedra de llengües i literatures europees modernes a la universitat de Lund des del 1878, una càtedra que comprenia cinc idiomes: anglès, alemany, francès, italià i castellà. Lidforss és sobretot conegut com a traductor de la *Divina commedia* de Dante i del *Quijote* de Cervantes, traduccions que encara avui són considerades modèliques. El seu interès per les llengües de la península ibèrica el va portar a efectuar una estada d'uns mesos a Catalunya el 1870 arran de la qual va conèixer molts escriptors catalans com ara Briz, Balaguer, Maspons i Gaietà Vidal. Uns anys després, el 1877, va publicar un article a la revista *Framtiden*, que portava el títol «Nykatalansk vitterhet» (Lidforss 1877). Una versió catalana en fou publicada l'agost de 1878 a *Gay Saber*.

Aquest article dona una imatge de l'ambient en què va néixer l'interès dels romanistes per la cultura catalana. Lidforss comença l'article anomenant en primer lloc la literatura provençal, amb noms com Jasmin, Roumanille i Mistral. En segon lloc fa esment de l'obra de Fritz Reuter, escrita en *plattdeutsch*; Lidforss nota que a Noruega també hi ha una presa de consciència de la pròpia identitat lingüística enfront del danès a l'obra del gramàtic Aasen. I per últim esmenta el cas de Sicília, on Pitré i d'altres havien publicat cançons i contes populars en sicilià. Lidforss es pregunta si cal buscar la raó d'aquest

fenomen en un particularisme provincià o si les antigues llengües de cultura han esdevingut tan convencionalitzades que són inaptes per expressar tot el que no sigui fruit d'aquesta cultura alta. Lidforss es decanta per la segona explicació i esmenta especialment els casos de França i Alemanya. En canvi, segons Lidforss la revifalla de la literatura catalana no es pot comparar amb cap dels altres casos. De fet, la llengua castellana conserva encara tota la seva frescor al domini lingüístic català i tot el que s'expressa en català s'hauria pogut expressar en castellà. El fet que la literatura catalana s'expressi en català és degut a raons històriques i polítiques. Després d'un resum de la història de la cultura catalana, Lidforss centra l'atenció en el moviment renaixentista. Esmenta *Los trovadors nous* de Bofarull, la restauració dels Jocs Florals a iniciativa d'aquest i la revista *La Renaixença*. Lidforss nota que hi ha una lluita entre un corrent tradicionalista i un altre d'antitradicionalista i esmenta Víctor Balaguer com a representant dels antitradicionalistes. Lidforss li dedica unes pàgines elogioses fent observar que les seves poesies recorden els millors *Lieder* de Goethe i Heine i que els seus drames històrics fan d'ell el Shakespeare del seu país. D'acord amb la seva visió idealista conclou que a Catalunya havia trobat esforços «á favor de lo bo, lo veritable y lo bell» i això fa que la cultura catalana mereixi estima i simpatia (Lidforss 1878: 276). El 1882 Lidforss va publicar un article dedicat a Víctor Balaguer en la revista *Ny illustrerad tidning* (Lidforss 1882). Torna a ocupar-se de la cultura catalana l'any 1894 en un article a la revista *Ute och hemma*, que conté una breu presentació de Balaguer acompanyada de la traducció d'una escena de *Les esposalles de la morta* (Balaguer 1894).

Tenim un testimoniatge des de Catalunya de les activitats de Lidforss. Dins la sèrie d'articles «Catalanòfils» publicats en el *Poble Català* Benet R. Barrios en va dedicar un al professor suec (Barrios 1906). Barrios havia conegut Lidforss arran d'un viatge a Suècia aquell any i el retrat que en fa és d'un vell savi venerable que recordava amb afecte les seves amistats catalanes de trenta anys abans. Lidforss havia rebut una invitació al primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, però tenia la salut massa fràgil per poder participar-hi i així no va tornar mai a trepitjar el sol català. Barrios subratlla aquesta manca de contactes actuals i acaba l'article amb les paraules següents:

La generació que conegué personalment en Lidforss quan la seva estada a Catalunya, casi tota ha desaparegut, la gent nova no hi ha fet tractes y'l savi suec, sense rebre impressions vives de la nostra pàtria, sense mantindre correspondencia ab els seus homes, ni respirar les idees que aquí alenen, ha quedat com allunyat d'aquesta terra que ell tan estima y quina llengua, per manca de us se li va fent difícil en els seus llavis.

L'última etapa de les activitats del professor Lidforss com a traductor coincideix amb la seva tasca d'expert al si de l'Institut Nobel. L'any 1907 Lidforss va oferir la seva traducció de *Terra baixa* al teatre nacional Dramaten d'Estocolm, que la va acceptar, tal com ho indica Karl August Hagberg en l'informe de l'ins-

títol Nobel sobre Guimerà de l'any 1910 que es conserva a l'arxiu de l'Acadèmia Sueca d'Estocolm. Tanmateix l'obra no es va representar mai, probablement perquè l'òpera *Tiefland*, basada en *Terra baixa*, es va estrenar a Estocolm l'any 1908 i, pel que es veu, no va tenir gaire èxit. De fet, va figurar a la cartellera només onze vegades i el crític Andreas Hallén va qualificar l'escena final de «com a mínim - desagradable» (Hallén 1908). La traducció de Lidforss va ésser publicada el 1917 amb alguns retocs a l'antologia de Hagberg, com veurem més avall.

És interessant notar que l'any 1873 va aparèixer un llibre intítulat *Den provençaliska vitterbetens återuppståndelse i det nittonde århundradet*, o sigui «La revifalla de les lletres provençals al segle dinou», escrit pel professor Theodor Hagberg, col·lega de Lidforss a la universitat d'Uppsala (Hagberg 1873). L'autor és el pare de Karl August Hagberg i el germà de Carl August Hagberg, catedràtic a la Universitat de Lund i traductor de l'obra de Shakespeare. En el seu llibre, Hagberg expressa una gran admiració pel moviment dels felibres, i a part del valor purament literari hi veu també un antídote contra la influència nefasta de la cultura decadent de París. Tanmateix, Hagberg no creu en la possibilitat d'elevat el provençal al nivell de llengua de cultura general i veu amb escepticisme l'intent de Mistral de crear una mena de «volgare illustre» en comptes d'atenir-se al que diu a *Mirèio*: «Cantan que per vautre, o pastre e gent di mas». El 1927 un altre romanista suec, Hilding Kjellman, catedràtic a la Universitat de Göteborg, va publicar un llibre on fa un resum del moviment provençalista al segle XIX (Kjellman 1927). Hi constata que la llengua encara fa la viu-viu i també que el regionalisme polític al sud de França està abocat al fracàs. Però, tant per Hagberg com per Kjellman, l'obra de Mistral, i en particular *Mirèio*, constitueix una contribució tan valuosa a la literatura mundial que justifica per si sola la revifalla del provençal (Hagberg 1873: 92; i Kjellman 1927:136).

LES TRADUCCIONS DE GÖRAN BJÖRKMAN

Entre els introductors de la literatura catalana a Suècia cal mencionar dos personatges més que tenien un paper com a traductors del català. El primer és Göran Björkman. Nascut el 1860, es doctora el 1894 amb una tesi sobre l'escriptor portuguès Anthera de Quental. Segueix la carrera de funcionari, però manté molts contactes amb els països romànics i el 1887 tradueix poemes de Sully Prudhomme, primer premi Nobel de literatura el 1901. Va interessar-se també per la literatura catalana i va traduir el poema *Colom* (Balaguer 1892) i *Coriolanus* de Víctor Balaguer (Balaguer 1896). Entre 1892 i 1897 va publicar tres volums amb el títol *Genljud från Hesperien*, és a dir «Ecos d'Hespèria», recull de poemes en tres llengües: castellà, català i gallec (Björkman 1892-1897). És interessant constatar que, d'un total de 107 poemes recollits en aquests volums, 24 són catalans i 12 gallecs. Les traduccions de Björkman reflecteixen un

estil que ja en aquella època devia sonar molt antiquat, i no poden haver contribuït gaire a difondre el coneixement de la literatura catalana. Això es desprèn del retrat que Barrios (1906) fa de Björkman dins «Catalanòfils»:

Ell ha volgut emmotllar la mètrica romana a la versificació sueca, conservant en lo possible, no sols el pensament i colorit del original, sino adhuc la forma. Això ha sigut causa de moltes controvèrsies entre'ls literats suecs, que uns defensaven i altres combatien.

LES TRADUCCIONS DE BIRGER MÖRNER

El segon traductor és el comte Birger Mörner, que va viure uns anys a Barcelona com a funcionari al consolat de Suècia-Noruega. Era també escriptor d'un cert renom i amic de Strindberg, i a Barcelona va entrar en contacte amb l'elit cultural de l'època. Al seu llibre d'or hi ha molts testimoniatges d'aquests contactes en forma de poemes escrits per alguns dels poetes catalans més coneguts (Nosell 2002). Durant la seva estada a Catalunya Mörner va traduir un poema dramàtic d'Eusebi Güell, però vist que el llibre va ésser publicat a Barcelona el 1905 amb un tiratge limitat, és poc probable que tingués ressò a Suècia (Güell 1905). En canvi, la seva traducció del poema de Joan Maragall *El poeta i la seva muller* va ésser publicada a la revista popular *Idun* el 1903 i segurament va arribar a un públic molt ample (Maragall 1903).

LES TRADUCCIONS DE KARL AUGUST HAGBERG

El traductor que més va contribuir a fer conèixer la literatura catalana en aquella època a Suècia va ésser Karl August Hagberg. Nascut el 1865 a Uppsala, fill del professor Theodor Hagberg, va cursar uns anys a la universitat, però no va acabar la carrera universitària i es va dedicar al periodisme. Al costat d'aquesta activitat va fer traduccions del castellà, català, portuguès, italià i francès. El 1893 va sortir la seva traducció de *Doña Perfecta* de Pérez Galdós i el 1902 va obtenir un premi per la seva traducció d'*El gran galeoto* d'Echegaray. L'any 1908 entrà a l'Institut Nobel de l'Acadèmia Sueca com a expert en literatura italiana. Des del 1910 es va encarregar a més a més de les literatures espanyola i catalana, i des del 1933, de la portuguesa. El 1913 va fer una estada a Catalunya i el 1915 va sortir el seu article «La llegenda de l'any mil» (Hagberg 1915). Hi trobem un extret del *Regne mil·lenari* de Strindberg i conté d'altres citacions erudites sobre el tema. Cap al final Hagberg escriu:

Emperò el poema més important sobre l'any mil és, sens disputa, el compost pel poeta nacional català Angel Guimerà, que en son país és considerat com autor clàs-

sic. Sos versos esplèndids, són poc coneguts fóra d'Espanya, y cap traducció n'existeix que jo sàpiga, en altra llengua civilisada. A continuació tractaré d'interpretar-los en suec, directament de l'original català, tot y essent difícil extreure lo enèrgic y substancial d'aquell llenguatge (Hagberg 1915: 160-161).

En la revista *Vår Tid* de 1917 apareix un article seu sobre Benito Pérez Galdós i Àngel Guimerà (Hagberg 1917a). Hagberg dedica la primera meitat de l'article a Pérez Galdós i comença la meitat dedicada a Guimerà amb la constatació que, a diferència de Pérez Galdós, Àngel Guimerà sempre ha pogut comptar amb el suport incondicional del seu poble. Segons Hagberg, Guimerà ha aconseguit modernitzar el català alliberant-lo de les tendències arcaïtzants dels Jocs Florals. Hagberg parla sobretot de Guimerà com a dramaturg. Esmenta *Mar i cel*, però la troba una mica artificiosa i prefereix la llegenda dramàtica *Les monges de Sant Aiman*, de la qual tradueix una escena. Després de fer esment de *Terra baixa* i *La filla del mar*, Hagberg parla de *Jesús que torna*: l'èxit que ha conegut a Barcelona és en gran part degut al fet que hi ha tingut el paper de protagonista Enric Borràs. Segons Hagberg la peça no és gaire reeixida des d'un punt de vista dramàtic, però es caracteritza, com tota l'obra de Guimerà, per una idealitat pura que a vegades s'acosta a la ingenuïtat. Per fi Hagberg tradueix una escena de *Jesús de Nazaret* i la comenta dient que els països catòlics no veuen malament drames amb Crist com a protagonista, i subratlla la gran simpatia que desvetllen els drames bíblics de Guimerà. Hagberg parla també de «l'alt idealisme» que caracteritza les obres de Guimerà, una referència que sens dubte apunta als requisits per al premi Nobel.

El mateix any 1917 surt el llibre *Modärna trubadurer* (Hagberg 1917b). Al pròleg Hagberg diu que deu ésser la primera vegada que es publica fora d'Espanya un recull tan important de literatura catalana contemporània. La tria s'ha fet després d'una visita a Catalunya i no pretén donar una imatge plenament representativa de la literatura catalana. Amb l'excepció de Maragall, només hi figuren escriptors vius en aquell moment. Hagberg subratlla que gairebé tots han estat coronats *Mestres en Gay Saber* als Jocs Florals, cosa que justifica el títol del recull. Hagberg dedica una vintena de pàgines a resumir la història de la literatura catalana, sobretot a partir de la Renaixença. Fa un esment especial dels Jocs Florals i del teatre popular. Pel que fa a la situació contemporània, Hagberg constata que la literatura catalana es troba en ple creixement; fins i tot hi ha un cert excés de producció, a causa potser dels certàmens literaris. La literatura catalana es caracteritza per un gran idealisme i una certa energia violenta, sobretot en el teatre. La lírica s'ha nodrit més dels sentiments que de la reflexió, però el tema de l'amor no hi és tan predominant com es podria esperar dels descendents dels trobadors. En canvi l'amor per la natura, la família i sobretot la llengua són temes recurrents. Hagberg descriu els principals corrents en la literatura catalana i fa esment tant de l'escola mallorquina com dels novel·listes, com ara Narcís Oller i Víctor Català. Entre els joves, Hagberg esmen-

ta D'Ors i Carner. Guimerà ocupa evidentment un lloc especial. Ultra una descripció detallada de la seva activitat pròpiament literària, Hagberg relata l'episodi del discurs inaugural que va fer Guimerà en català a l'Ateneu Barcelonès el 1895 en contra de la tradició de fer els discursos en castellà. Hagberg nota que a partir d'aquest moment el català passa d'ésser una llengua arraconada i menystinguda a ésser considerada en peu d'igualtat amb el castellà.

Més endavant Hagberg aborda el catalanisme polític. Fa esment de les representacions d'obres de Guimerà a Madrid i diu que aquests èxits són la prova que no hi ha cap animositat entre Castella i Catalunya, almenys pel que fa a la literatura. Cita Tubino, que exhorta els catalans a seguir l'exemple dels *felibres* provençals i a deixar de banda la política i remet també al catalanòfil alemany E. Vogel, que sosté que la llengua catalana no és apta per a una vida com a llengua independent perquè la sintaxi catalana és ben igual que la castellana i el fet que les classes altes no parlin català deixa suposar que el catalanisme no té futur (Vogel 1886: 175-178). Hagberg també es mostra molt escèptic envers el separatisme, però conclou dient que el catalanisme és una realitat viva sorgida d'una necessitat vital irresistible del poble català, que no podrà realitzar-se plenament sense la seva llengua. La literatura catalana ha assolit un nivell del qual moltes altres literatures podrien estar orgulloses i un dia el poble català, amb tant de talent, trobarà potser la manera de fer sentir la veu de la seva ànima al si de la literatura universal.

LA CANDIDATURA DE GUIMERÀ AL PREMI NOBEL

Björkman, Lidforss i Hagberg tenien dues coses en comú. D'una banda eren romanistes i de l'altra eren, durant èpoques diferents, membres de l'Institut Nobel de l'Acadèmia Sueca en la qualitat d'experts en les literatures romàniques. Ara bé, com és sabut, Àngel Guimerà va ésser candidat al premi Nobel de literatura durant molts anys, i és clar que aquesta circumstància va tenir una gran importància pel ressò de la seva obra a Suècia.

De bell antuvi cal subratllar que el premi Nobel no és una iniciativa de l'Acadèmia Sueca, sinó que és la voluntat del senyor Alfred Nobel expressada en el seu testament (Espmark 1986: 7-10). Segons el testament els premis han d'ésser concedits als qui hagin fet el bé més gran a la humanitat i, el premi de literatura, l'ha de concedir l'Acadèmia d'Estocolm a l'escriptor que hagi fet «det utmärktaste i idealisk riktning», una frase que avui resulta poc entenedora i que es podria traduir amb «el millor de tendència idealista». A més a més, el testament diu expressament que no s'ha de donar cap importància a la nacionalitat perquè pugui obtenir el guardó la persona més digna, sigui d'Escandinàvia o no. Tenen dret a proposar candidats els membres de l'Acadèmia Sueca, l'Acadèmia Francesa i l'Acadèmia Espanyola, els membres d'altres acadèmies i els

professors universitaris de literatura, estètica i història. El principal repte per als acadèmics era obtenir informació sobre la literatura estrangera. Amb aquesta finalitat es crea l'Institut Nobel, que prepara els informes sobre els candidats amb l'ajuda d'experts. Els estudiosos tenen, doncs, molt de material a la seva disposició, però hi ha un obstacle important: aquests documents són guardats sota secret durant 50 anys i l'accés a l'arxiu és bastant restringit. Ja se sap que la concessió del premi ha fet córrer molta tinta al llarg dels anys, i no és el meu propòsit entrar en detalls, però cal tenir present que l'Acadèmia Sueca va acceptar aquest encàrrec no sense hesitacions, perquè era obvi que era una comesa de gran envergadura. Però el secretari de l'Acadèmia, el poeta Carl David af Wirsén, hi va veure una possibilitat de difondre, a través del premi, les seves idees conservadores. En una carta del 1889 expressa el seu desig de «conservar l'Acadèmia Sueca com un baluard del seny literari i del conservadorisme durant els temps de ruptura estranya que ara corren» (Espmark 1986: 18). Com a crític Af Wirsén es demostra dins d'aquesta òptica com un opositor implacable de tots els escriptors amb tendències modernes, tant Strindberg i Ibsen com Selma Lagerlöf i Verner von Heidenstam. I no parlem de Zola i Tolstoi, que eren lluny de satisfer els criteris «idealistes».

Ara bé, Guimerà va ésser proposat com a candidat al premi la primera vegada l'any 1907 i ho va ésser els 16 anys consecutius fins al 1923, o sigui 17 vegades. Tanmateix, a Catalunya hi ha hagut una certa confusió pel que fa a l'any de la primera proposta al premi (Gallén 2003:487). Així, el biògraf de Guimerà, Josep Miracle, diu en el seu llibre de 1958 que Karl August Hagberg es va desplaçar a Barcelona el 1904 i que «saludà, en fi, Guimerà com el premi Nobel de literatura 1904». I Miracle continua dient:

Vet ací que abans de tornar al seu país, Hagberg, amb inenarrable sorpresa i disgust, va ésser informat que hi hauria modificacions en el veredict per causa de raons de prestidigitació cancelleresca que entremig s'havien produït. Hagberg, l'enviat especial, es trobà en una enutjosa anul·lació de la seva comesa oficial, i en una delicadíssima situació enfront de Guimerà (1958: 439).

L'hispanista suec Bertil Maler va llegir el llibre de Miracle el 1971 i en un article publicat a *Serra d'Or* l'any següent en posa en dubte les afirmacions (Maler 1972). Miracle hi respon al mateix número dient que està segur d'haver llegit retalls de premsa que parlaven del premi mancat, però que no pot precisar-ne la procedència; i ara puntualitza que la «prestidigitació cancelleresca» es refereix a pressions d'esferes oficials espanyoles que no acceptaven que el premi fos compartit entre Frederic Mistral i Guimerà i haurien pressionat perquè el guardó passés a José Echegaray. Tanmateix, admet que la foto que il·lustra la visita de Hagberg a Catalunya no era de l'any 1904 sinó de 1913 i també es declara sorprès pel fet que Manuel de Montoliu en un article de 1907 on saluda la candidatura de Guimerà no fes cap esment de la candidatura de 1904 (Mi-

racle 1972). Cal també assenyalar la sèrie d'articles de Josep Munté publicats a *Tele/eXprés* (1974) que s'intitula precisament «Guimerà, candidat al Premi Nobel des de 1906 al 1922». Però la proposta feta el 1906 va arribar massa tard per ser presa en consideració i la darrera proposta del 1923 va ser feta únicament pel professor Wulff (Svensén 2001: II, 40).

Doncs, com hem pogut constatar, Guimerà senzillament no era candidat al premi l'any 1904. És clar que els mateixos acadèmics haurien pogut proposar Guimerà sense esperar que vingués una proposta de Catalunya, com va ser el cas de l'escriptor italià Antonio Fogazzaro, però no ho van fer. Tanmateix és ben comprensible que correguessin veus sobre una candidatura possible l'any 1904, perquè de fet les circumstàncies que envoltaven el premi d'aquell any eren una mica particulars. L'Acadèmia havia designat Mistral premi Nobel, però la traducció de *Mirèio* feta per un membre de l'Acadèmia era tan dolenta que al final no s'hi van veure amb cor de concedir un premi sencer a Mistral i van triar Echegaray per compartir-lo (Espmark 1986: 136; Michaëlsson 1958; Björkman 1980). Echegaray havia estat proposat per l'Acadèmia Espanyola des del 1902 i era molt conegut a Suècia. Segons un extret dels repertoris dels teatres d'Estocolm que es troba a la biblioteca de Drottningholms Teatermuseum, entre 1884 i 1906 nou drames d'Echegaray havien estat representats a les escenes d'Estocolm. Per exemple, *El gran galeot*, traduït per Karl August Hagberg, es va representar entre 1903 i 1906 i una versió anterior havia estat representada el 1888 i 1892 al Dramaten. No hi havia cap altre país, fora d'Espanya, on l'obra del dramaturg espanyol hagués conegut tanta popularitat, cosa que potser es pot explicar per la bona qualitat de les traduccions (Hillman 1906). Echegaray era al seu torn el traductor de Guimerà al castellà i així va jugar un paper decisiu en els èxits l'obra de Guimerà a Madrid (Sawicka, en premsa). Segurament aquest lligam amb Echegaray era un punt a favor de Guimerà, que d'aquesta manera tenia un avalador ideal, un premi Nobel.

ELS INFORMES DE L'INSTITUT NOBEL I ELS DICTÀMENS DEL COMITÈ NOBEL 1907-1909

Els articles esmentats de Munté i Gallén es basen en els materials del Fons Àngel Guimerà conservats a la Biblioteca de Catalunya que contenen cartes a diversos personatges catalans escrites pels dos experts Lidforss i Hagberg. Aquí volem presentar, d'una banda, els informes preparats pels experts de l'Institut Nobel (Lidforss i Hagberg), i d'una altra els informes del comitè Nobel de l'Acadèmia Sueca, format pels membres de la mateixa acadèmia. Aquests darrers informes forneixen les bases de les votacions, on participen tots els membres. A l'arxiu de l'Acadèmia Sueca hem trobat el primer informe sobre Guimerà redactat pel professor E. Lidforss, expert de l'Institut Nobel, i resulta que el 1907, efectivament, fou la primera vegada que Guimerà va ésser proposat com

a candidat al premi. En l'informe, Lidforss subratlla de bell antuvi que la proposta de l'Acadèmia de Barcelona és escrita amb molta cura i que la candidatura és ben motivada. A continuació dona informació bibliogràfica on es diu que Guimerà havia començat a escriure en castellà, «que era i potser encara és la llengua oficial de l'ensenyament», però no havia tardat gaire a escriure en català, «transportat pel moviment catalanista». Lidforss fa esment d'altres escriptors catalans de l'època, com ara Rubió i Ors, Balaguer, Verdaguer. Lidforss cita extensament l'argumentació de la Reial Acadèmia de Barcelona, traduïda al suec. A més a més, subratlla l'idealisme de Guimerà, que el diferencia d'altres escriptors. Traduït per Echegaray, ha estat apreciat pel públic espanyol i llatinoamericà, i Lidforss assenyala el paralelisme de l'evolució de les literatures dels dos pobles germans dient que són «dos rams frondosos del mateix arbre». No hi ha cap dubte que Guimerà en aquell moment gaudeix de fama mundial, traduït com és a les llengües de les nacions cultivades. Però Lidforss observa que la proposta de la Reial Acadèmia no conté cap anàlisi de l'obra de Guimerà, i en fa una ell personalment al llarg d'unes quantes pàgines. Pel que fa la lírica, fa notar que la tria de temes és excel·lent, la forma és severa, s'assembla al grec, no se'n pot treure res, res no és superflu; el ritme dels versos hendecasil·labs és excepcional. Però és com a dramaturg que Guimerà ha assolit el màxim nivell. Esmenta *Lo fill del rei*, *Mar i cel* i *L'ànima morta* entre els drames romàntics. I, referint-se a *Mar i cel*, està molt d'acord amb Guimerà a condemnar la inquisició i el fanatisme. Tradueix el monòleg de Said quan parla de la història de la seva vida i subratlla l'èxit excepcional de l'obra. L'únic punt negatiu és que, a Lidforss, li resulta una mica estrany que l'heroi arrenqui a plorar, contràriament al concepte nòrdic sobre la manera de comportar-se d'un heroi.

Després es refereix a *Jesús de Nazaret* i troba que és més adient per a un públic catòlic. Esmenta també els drames costumistes: *Maria Rosa*, *La festa del blat*, *Terra baixa*, *L'Eloi*. Es deté en *Terra baixa* i n'assenyala el gran èxit assolit i el fet que els personatges estiguin ben elaborats, inclosos els secundaris, especialment la Nuri. Lidforss fa observar que els pagesos volen fer el cor fort però no poden. Aquests detalls fan veure, segons Lidforss, que Guimerà ha observat el poble que descriu i hi ha conviscut. L'informe de Lidforss és molt complet i se'n desprèn una simpatia profunda envers l'obra i la persona de Guimerà. L'any següent l'Acadèmia de Bones Lletres torna a fer la proposta i Lidforss escriu un altre informe. Hi afegeix dues obres: *La santa espina* i *La reina vella*. Fa un elogi de la primera dient que és una obra molt commovedora i poètica i que el seu darrer acte conté un homenatge molt bonic a la pàtria. Lidforss cita també l'historiador de la literatura espanyola Fitzmaurice-Kelly, que diu que els darrers anys Echegaray havia estat eclipsat per l'excel·lent escriptor català Àngel Guimerà. En la convocatòria de 1909 Lidforss constata que la candidatura ha estat renovada però no té res de nou a afegir-hi.

Quin fou doncs el veredict del comitè? Cal tenir en compte que el secretari de l'Acadèmia de 1884 a 1911 va ésser Carl David af Wirsén, un home amb idees molt conservadores, la tasca crítica del qual fou molt contestada. Els dictàmens porten, doncs, la seva signatura. L'any 1907 diu que Guimerà és un gran poeta i gran creador de drames romàntics i costumistes. És ben mereixedor del premi, però també ho eren d'altres i el premi va ésser concedit a Kipling. L'any següent no s'afegeix res i es remet al dictamen anterior. El 1909 hi ha un raonament més llarg: Af Wirsén subratlla que les obres de Guimerà tenen un esperit *ideal* i que reuneix fantasia i senzillesa, cosa que en fa un dels millors escriptors del nostre temps, però el premi és atorgat a la sueca Selma Lagerlöf.

ELS INFORMES DE L'INSTITUT NOBEL I ELS DICTÀMENS DEL COMITÈ NOBEL 1910-1923

A partir de 1910 els informes sobre Guimerà van ésser redactats per Hagberg. Aquests informes són, fonamentalment, positius, però de tant en tant hi ha alguna reserva. Això es nota ja el 1910. Hagberg diu que les crítiques exultants que el dramaturg ha tingut a Catalunya per la nova obra, *Sainet trist*, són una mica exagerades i que aquest entusiasme és potser degut al fet que no hi havia hagut gaires obres més al teatre català l'any anterior. Tot i així, Hagberg troba que Guimerà pot ésser comparat als millors escriptors de l'època. Hagberg hi afegeix la seva traducció de *Als cinc anys*. L'informe de l'any 1911 conté un resum detallat de *La reina jove*. Hagberg assenyala que en aquesta obra hi ha coses no gaire versemblants i no creu que hagi estat representada en castellà.

El dictamen del 1911 del comitè de l'Acadèmia, signat per Wirsén, reflecteix, doncs, aquesta actitud negativa. El comitè comenta *La reina jove* dient que les idees conservadores hi són representades massa negativament, però comprèn que l'obra hagi suscitat entusiasme a Catalunya a causa del seu contingut polític. Segons el comitè, és cert que el drama no està mancat de genialitat, però li sembla massa inversemblant. Malgrat tot, Guimerà tenia possibilitats reals d'aconseguir el premi aquests anys. Un membre de l'acadèmia, Henrik Schück, a propòsit del premi del 1910, diu que aquell any hi havia molts candidats, 26 en total, i 10 de molt excel·lents, entre d'altres Guimerà (Svensén 1999: 171). Però un gran nombre de catedràtics alemanys havien presentat la candidatura del poeta Paul Heyse, al qual va ésser concedit el guardó aquell any.

L'any 1913 Hagberg redacta el seu informe més llarg: 36 pàgines. Hi consten traduccions del *Cant de la mort* i de *L'any mil*. També hi ha extrets de *Les monges de Sant Aïman* i *L'ànima morta*. Hagberg assenyala una altra vegada el gran idealisme de l'obra de Guimerà. El poble català té sovint una energia violenta en la política i això es reflecteix en els drames de Guimerà, que sovint acaben amb la mort de l'heroi. Tanmateix, Hagberg fa observar que Guimerà havia criticat els terribles anarquistes barcelonins en *La festa del blat*, on exal-

ta la vida pacífica patriarcal del camp. Hagberg subratlla la gran importància que el premi tindria per a Catalunya, tenint en compte que la llengua germana provençal havia estat reconeguda abans. De fet, no es poden sospesar els mèrits de Guimerà únicament en un context internacional: cal també tenir en compte les circumstàncies nacionals i lingüístiques particulars, que no existeixen per als autors de llengües més difoses, els quals disposen d'altres camins per al reconeixement internacional. El comitè constata que Guimerà és ben mereixedor del premi, però no troba que pugui concedir-l'hi.

En la convocatòria del 1914 la candidatura de Guimerà té el suport de dos romanistes, el professor Wulff, el primer titular de la nova càtedra de llengües romàniques de la universitat de Lund, i el professor E. Vogel, de la universitat tècnica d'Aquisgrà, Alemanya. El professor Vogel és molt prolix i Hagberg copia en alemany la seva proposta. Vogel subratlla també el caràcter ideal i noble de l'obra de Guimerà, però posa molta d'èmfasi en la importància de Guimerà per a la llengua catalana: Guimerà ha salvat el català, que estava arraconat per l'absolutisme i el centralisme, i l'ha expurgat de cossos estranys i gràcies a ell els lingüistes disposen ara d'un corpus enorme en llengua catalana. En resum, ha fet del poble català un poble amb identitat pròpia, un model per als altres espanyols. És, però, interessant comparar el suport dels romanistes alemanys a Guimerà amb el que havien donat el 1904 a Mistral. Efectivament, es pot dir que la candidatura de Mistral va rebre principalment el suport dels romanistes alemanys i, per acabar-ho d'adobar, el professor Koschwitz no s'estava de posar en relleu la lluita contra el centralisme de París. El comitè es pronuncia també sobre la candidatura de Pérez Galdós. D'una part fa observar que Pérez Galdós és controvertit en el seu país, i de l'altra, que Guimerà representa el separatisme català. Un premi compartit, entre tots dos, no podria tampoc evitar el descontentament. L'acadèmia, tanmateix, va ajornar la concessió del premi a l'any següent.

El 1916 Hagberg fa una presentació molt detallada de Pérez Galdós i Guimerà en un informe de 51 pàgines. Però no pot afegir res de nou per a Guimerà. Aquesta vegada el president del comitè des de 1912, l'historiador Harald Hjärne, diu que Guimerà li sembla un poeta important, encara que els elements fantàstics de la seva obra li semblen estranys; que ha tingut una gran importància per al desenvolupament de la llengua catalana i que la seva elecció encoratjaria sens dubte el sentiment nacionalista; però és precisament per aquesta raó que no seria recomanable ni raonable concedir el premi a un escriptor que representa una cultura provinciana i separatista, si no hi ha mèrits literaris particulars, almenys abans d'haver premiat la literatura nacional espanyola. Fa el mateix raonament en el cas del finès Aho; un escriptor de llengua sueca de Finlàndia hauria de ser guardonat primer. El comitè proposa Pérez Galdós, però arran de la votació la majoria de l'Acadèmia tria l'escriptor suec Heidenstam.

En els informes de 1917 i 1918 Hagberg afegeix les obres *Jesús que torna i Indíbil i Mandoni*. Hagberg constata que l'estil és tan pur com abans, però el contingut d'*Indíbil i Mandoni* apel·la sobretot als sentiments patriòtics. Hjärne torna a expressar la seva opinió que cal primer donar un premi sencer a un escriptor de llengua castellana, perquè no poden ferir els delicats sentiments nacionals castellans. El patriotisme de Guimerà és un patriotisme local, concepte que té unes connotacions més aviat negatives. L'última vegada que Hjärne firma l'informe del comitè és el 1919. Hi parla de Guimerà i de l'escriptor finès Juhani Aho. Troba que no es pot atorgar el premi a aquests dos abans d'haver-lo donat a un escriptor que hagués emprat la llengua de cultura que predominava, és a dir en el primer cas el castellà i en segon el suec. Aquesta manera de veure les coses es basa en l'opinió que l'Acadèmia Sueca ha d'evitar fomentar els conflictes, perquè l'objectiu principal dels premis Nobel és promoure la pau. A més a més, cap dels dos autors no mereix un premi sencer. En aquest context es pot mencionar un article que Hjärne va escriure a *Svenska Dagbladet* el 31 de desembre de 1899 on es pregunta si el segle vinent seria el dels nacionalismes. Hjärne hi expressa una visió més aviat negativa del nacionalisme, sobretot si desfà estats existents, i en cita com a exemple la separació de Bèlgica dels Països Baixos, i opina que la destrucció de l'imperi austrohongarès seria catastròfica per a tot Europa.

El 1920 Hagberg torna a comentar la situació política de Catalunya, que, com sembla, desperta una certa preocupació en cercles conservadors. Els atemptats anarquistes són coneguts, però Hagberg fa observar que els catalans són una minoria en el moviment anarquista. En canvi, el moviment catalanista és moderat i no exigeix la independència. Cita també el catedràtic de la universitat d'Uppsala P. A. Geijer, que admira Guimerà, i afegeix que la literatura catalana ha assolit un nivell superior al de la provençal.

Hagberg escriu dos informes més, el 1921 i el 1922, on torna als temes «ideals» de l'obra de Guimerà, assenyala una altra vegada la nitidesa de seu estil i subratlla la importància per al desenvolupament d'una llengua que en 50 anys s'ha elevat al rang de llengua de cultura. Per part del comitè els informes de 1920 i 1921 estan signats pel professor Henrik Schück, catedràtic de literatura a Uppsala. Schück fa un elogi de la feina incansable de Hagberg i reconeix els grans mèrits de Guimerà. Però això no és prou per concedir-li el premi. De fet la importància principal de Guimerà és com a representant del nacionalisme català.

El darrers informes del comitè que concerneixen Guimerà estan signats per Per Hallström, escriptor i traductor i membre de l'Acadèmia des del 1908. En l'informe de 1922 es resumeixen les principals objeccions contra Guimerà:

Nr 16. *Àngel Guimerà*, que figura endebades com a candidat des de fa molt de temps, no troba tampoc enguany el suport del comitè. Com que fins ara no ha estat realment objecte de discussions a l'acadèmia volem indicar breument les objeccions envers la seva candidatura. És sobretot una certa monotonia i manca d'idees en la

seva producció teatral extremament important que no ens acaben d'agradar. La seva art mereix respecte però no és prou notable; és només a causa a la seva activitat com a innovador de la llengua que pot defensar la posició central i monumental que ocupa a la seva pàtria catalana. Una importància d'aquest tipus mereix naturalment molt de respecte, però ens ha semblat dubtós, sense una forta convicció de la seva importància com a poeta, que això sigui suficient per a la concessió d'un premi Nobel.

CONCLUSIONS

Tenim, doncs, una imatge molt variada de l'època que ens ha ocupat fins ara. Lidforss i Björkman estan encara molt arrelats al romanticisme. Lidforss té una imatge molt idealitzada de Catalunya i la seva filla recorda com abans de morir els seus pensaments van anar als amics catalans que en la seva joventut l'havien tractat d'igual a igual (Lidforss-Strömgren 1926: 228). Però, com remarca Barrios, després de la seva estada del 1870 no havia mantingut els contactes amb Catalunya i aquest fet limita evidentment la seva visió. Mörner i Hagberg són més joves i s'acosten a la cultura catalana amb altres punts de referència. Els avatars de la candidatura de Guimerà al Nobel reflecteixen molt bé aquesta situació. Els primers anys tenia possibilitats reals d'aconseguir el guardó, però a partir del 1911 la situació canvia. Aquell any era encara Wirsén qui redactava el dictamen del comitè, però l'informe de Hagberg el va influir i per primera vegada va emetre una opinió més aviat desfavorable a Guimerà. En les cartes que Hagberg escrivia als avaladors catalans de Guimerà donava la impressió que era un sostenidor incondicional de la candidatura, però de cara a l'acadèmia es pronunciava d'una manera molt més matisada. Al cap i a la fi, els gustos literaris havien canviat i quan Hagberg va efectuar la seva estada a Barcelona devia haver-se adonat que Guimerà ja no tenia el paper que havia tingut abans. Munté relata com va haver d'anar a Badalona per assistir a una representació de *Mar i cel* feta per una companyia d'aficionats. Però en el fons els catalans no es podien imaginar que una acadèmia estrangera pogués fer una avaluació qualitativa de l'obra dels candidats i que d'alguna manera el premi fos una qüestió de fer justícia a les diferents cultures (Munté 1974) i sens dubte això va contribuir a la constància amb què Guimerà va ser proposat.

Si comparem l'acollida de la literatura catalana a Suècia amb la situació en d'altres països europeus, es podria dir que faltaven les condicions per un interès més generalitzat per la cultura catalana. Per exemple, no hi havia cap interès de caire religiós que, sobretot en cercles catòlics, fomentés els contactes amb la cultura catalana en general i les traduccions de l'obra de Verdaguer en particular, com ho demostra la recepció de la literatura catalana a països com Alemanya, Hongria, Polònia i Txèquia (Quintana 1981, Hösle 1991, Faluba 1982, Sawicka 2003, Schejbal 2004). I a diferència dels països que encara lluitaven per la seva independència i que havien tingut un ressorgiment nacional sem-

blant a la renaixença catalana, a Suècia hi havia una comprensió més aviat escassa per la importància de la literatura com a pilar per al renaixement nacional. És cert que Lidfors i Wirsén podien tenir una certa simpatia per la revifalla de les cultures no estatals, però havia de ser dins l'àmbit de l'ordre establert. El cas de Mistral és prou significatiu i una bona mostra d'aquestes actituds és la carta de Carl Wahlund, professor de romàniques a Uppsala, escrita el 1903, on proposa Mistral al premi (Björkman 1980:431) i on diu:

A mon avis, aucun poète vivant ne mérite plus que Mistral le prix en question, au sein de ce grand pays de civilisation, la France, auquel je consacre, en tant qu'universitaire, l'essentiel de mes forces pour en apprécier la langue et les littératures.

Quan es va veure que la revifalla de la literatura catalana anava acompanyada de reivindicacions polítiques els acadèmics suecs es van fer enrere. Però els gustos literaris també havien canviat i podem suposar que el judici negatiu de Hallström fos la tònica general a partir de 1912. El paper de Karl August Hagberg no deixa de ser contradictori, almenys si prenem en consideració el to de les seves cartes als avaladors catalans de la candidatura de Guimerà. Alguns romanistes universitaris suecs continuen ocupant-se de temes catalans, però ja no són traductors de literatura com Lidfors, sinó especialistes en filologia i lingüística romàniques. I malgrat els esforços de Mörner i Hagberg difícilment es pot parlar d'una acollida de la literatura catalana a Suècia fora dels cercles universitaris, llevat del cas de l'òpera *Tiefland*. És només a partir de la recuperació de l'autonomia que la literatura catalana torna a ser traduïda al suec. Però, per a saber més sobre els avatars de les noves candidatures d'escriptors catalans al premi Nobel, hem d'esperar encara uns anys.

DAN NOSELL
Universitat d'Uppsala

BIBLIOGRAFIA

- BALAGUER 1892: Víctor Balaguer, «Till ett porträtt av Christofer Columbus», dins *Columbus, två dikter* (traducció de Göran Björkman), Uppsala.
- BALAGUER 1894: Víctor Balaguer, «Romeo och Julia» (traducció d'Edvard Lidfors), *Ute och hemma*, 1, 36-59.
- BALAGUER 1896: Víctor Balaguer, *Coriolanus* (traducció de Göran Björkman), Stockholm.
- BARRIOS 1906: Benet R. Barrios, «Catalanøfils. Edvard Lidfors» [*sic*], *El Poble Català*, núm. 73, 31-III-1906, 2, «Catalanøfils. Goran Bjorkman» [*sic*], *El Poble Català*, núm. 137, 3-VI-1906, p.1-2.
- BJÖRKMAN 1892-1897: Göran Björkman, *Genljud från Hesperien*, Uppsala-Stockholm.
- BJÖRKMAN 1894: Göran Björkman, «Ur Spaniens samtida diktning», *Ute Och Hemma*, 6, 218-227, 515-527.

- BJÖRKMÄN 1980: Sven Björkman, «Un poète dont l'œuvre se distingue par un idéalisme sain et florissant: Frédéric Mistral, lauréat du Prix Nobel en 1904», *Studia Neophilologica*, 52, 425-433.
- ESPMARK 1986: Kjell Espmark, *Det litterära nobelpriset: principer och värderingar bakom besluten*, Stockholm, Norstedts.
- FALUBA 1982: Kálmán Faluba, «Llengua i literatura catalanes a Hongria», *Estudis de llengua i literatura catalanes IV, El català a Europa i Amèrica*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GALLÉN 2003: Enric Gallén, «Guimerà i el premi Nobel. Crònica provisional d'una candidatura», *Professor Joaquim Molas: Memòria, Escriptura, Història*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- GÜELL 1905: Eusebi Güell, *Cassius och Helena* (traducció de Birger Mörner), Barcelona.
- HAGBERG 1873: Theodor Hagberg, *Den provençaliska vitterhetens återuppståndelse i det nittonde århundradet*, Uppsala.
- HAGBERG 1915: Karl August Hagberg, «La llegenda de l'any mil», *Bulletí de l'Ateneu Barcelonès*, 4, 153-168.
- HAGBERG 1917a: Karl August Hagberg, «Den spanska litteraturens två, grand old men, Benito Pérez Galdós och Àngel Guimerà», *Vår Tid*, 2, 102-125.
- HAGBERG 1917b: Karl August Hagberg, *Modärna trubadurer. Ur den nykatalanska diktningen i våra dagar*, Lund, Gleerups.
- HALLÉN 1908: Andreas Hallén, «Från operan och konsertsalarna», *Ord och Bild*, 650-651.
- HILLMAN 1906: Adolf Hillman, «José Echegaray, Nobelpriset och den spanska kritiken», *Finsk Tidskrift*, 28-44.
- HÖSLE 1991: Johannes Höslé, «Katalanistik in der Belle époque: Johann Fastenrath», *Polyglotte Romania. Homenatge a Tilbert Dídac Stegmann*, Brigitte Schlieben-Lange, Axel Schönberger (ed.), Frankfurt am Main, Domus Editoria Europea.
- KJELLMAN 1927: Hilding Kjellman, *Ur Syd-Frankrikes kulturvärld. Den nyprovençaliska rörelsen under 1800-talet*, Stockholm, Natur och Kultur.
- LIDFORSS 1877: Edvard Lidforss, «Nykatalansk vitterhet», *Framtiden*, 543-559.
- LIDFORSS 1882: Edvard Lidforss, «Viktor Balaguer», *Ny illustrerad tidning*, 18.2, 65-66.
- LIDFORSS-STRÖMGREN 1926: Hedvig Lidforss-Strömgren, «Med prof. E. Lidforss i Dalarna – och i Spanien», *Hågekomster och Livsintryck*, 7, 220-228.
- MALER 1972: Bertil Maler, «Guimerà i el premi Nobel», *Serra d'Or*, març 1972, 31-34.
- MARAGALL 1903: Joan Maragall, «Diktaren och hans hustru» (traducció de Birger Mörner), *Idun*, 252.
- MICHAËLSSON 1958: Karl Michaëlsson, «Mistral, Mirèio och nobelpriset», *Moderna Språk*, 274-286.
- MIRACLE 1958: Josep Miracle, *Guimerà*, Barcelona, Aidos.
- MIRACLE 1972: Josep Miracle, «Guimerà i el premi Nobel», *Serra d'Or*, abril 1972, 77-78.
- MÖRNER 2002: Magnus Mörner, «Birger Mörner i Katalonien och Andorra 1901-1903», *Samfundet Örebro Stads – och Länsbiblioteks Vänner*, Meddelande XLIX, 39-53.
- MUNTÉ 1974: Josep Munté, «Guimerà, candidat al Premi Nobel des del 1906 al 1922», *Tele/eXprés* 24-vii-1974, p. 17, 31-vii-1974, p. 15, 7-viii-1974, p. 15 i 14-viii-1974, 15.
- NOSELL 2002: Dan Nosell, «Katalanska dikter i Birger Mörners Stambok», *Samfundet Örebro Stads – och Länsbiblioteks Vänner*, Meddelande XLIX, 133-147.
- QUINTANA 1981: Artur Quintana, «Clara Commer, traductora de Verdaguer», *Homenatge a Josep M. de Casacuberta II*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 367-382.

- SAWICKA 2003: Anna Sawicka, «Verdaguer a Polònia», *Actes del V Col·loqui sobre Verdaguer*, Vic, Eumo Editorial (Anuari Verdaguer 2003, 11), 355-368.
- SAWICKA (en premsa): Anna Sawicka, «La aventura teatral de Àngel Guimerà en Madrid», *Mélanges offerts à K. Sawicka à l'occasion de ses soixante ans*, Lublin.
- SCHEJBAL 2004: Jan Schejbal, «Recepció de la literatura catalana als Països Txecs», *Actes del col·loqui europeu d'estudis catalans*, vol. 1, Eliseu Trenc i Montserrat Roser (ed.), Montpeller.
- SVENSÉN 1999: Bo Svensén (ed.), *Henrik Schück, Anteckningar till Svenska Akademiens historia 1883-1912, V. Svenska Akademien och litteraturen*, Stockholm, Norstedts.
- SVENSÉN 2001: Bo Svensén (ed.), *Nobelpriset i litteratur: nomineringar och utlåtanden 1901-1950. D. 1 1901-1920*, Stockholm, Norstedts.
- TUBINO 1880: Francisco Tubino, *Historia del renacimiento literario contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia*, Madrid.
- VOGEL 1886: Eberhard Vogel, *Neucatalanische Studien*, Paderborn-Münster.